

Тишлек Д.П.

здобувач

(Донецький юридичний інститут МВС України)

УДК 343.98

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Визначено основні теоретичні та практичні проблеми використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам та запропоновано деякі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: економічні злочини, інформаційно-телекомунікаційні технології, оперативно-розшукова діяльність, оперативні підрозділи.

Постановка проблеми. У протидії економічним злочинам головну роль мають відігравати такі способи організації роботи кримінальної поліції, і в першу чергу підрозділів захисту економіки, які дозволять законно, максимально швидко та з мінімальними ресурсними затратами отримувати доказову інформацію, швидко її передавати на відстані, з можливістю її подальшої реалізації під час кримінального провадження, гарантуючи безпеку учасникам кримінального судочинства. Такого ефекту можна досягти шляхом використання в діяльності цих підрозділів наукомістких інноваційних методик, сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Беручи до уваги постійні кількісні та якісні зміни видів зв'язку та телекомунікаційних послуг, враховуючи, що сьогодні найбільш розповсюдженим є мобільний зв'язок та Інтернет, перевага в отриманні інформації під час виявлення, запобігання та розслідування економічних злочинів належатиме інформаційно-телекомунікаційним системам.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.
Мета. Проблеми використання кримінальною поліцією інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії злочинності, у тому числі й під час протидії економічним злочинам, розглядалися у працях багатьох теоретиків та практиків. Зокрема, це роботи К.В. Антонова, В.І. Василичука, І.О. Воронова, Р.М. Вязовця, В.В. Дарагана, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, О.В. Кириченка, А.В. Коваленка, А.Є. Користіна, М.Ю. Литвинова, О.В. Меживого, А.В. Мовчана, В.А. Некрасова, Ю.Ю. Орлова, О.О. Пунди, Е.В. Рижкова, І.Ф. Хараберюша, В.В. Шендрика, І.Р. Шинкаренка та ін. Проте проблематика використання інформаційно-телекомунікаційних технологій як сучасного оперативно-розшукового засобу протидії кримінальною поліцією економічній злочинності у роботах зазначених авторів була досліджена фрагментарно.

Виклад основного матеріалу. Удосконалення методики й тактики діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України щодо протидії еко-

номічним злочинам можна досягти лише шляхом такої організації роботи кримінальної поліції, яка передбачає використання в їх діяльності наукомістких інноваційних методик, сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Використання інформаційних технологій для протидії злочинам пов'язане з наявністю таких тенденцій:

– підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності за рахунок інтенсифікації вже традиційних способів організаційного та інформаційного забезпечення;

– впровадження комплексних інформаційних технологій, що включають технології спілкування з джерелами інформації (громадянами та іншими особами) в режимі онлайн, що розширює коло одержуваної інформації, підвищує її оперативність за умови дотримання принципу конспіративності;

– розробка комплексних інформаційних технологій, які дозволяють використовувати інформацію як обмеженого, так і відкритого доступу, що підвищує ефективність діяльності за рахунок скорочення часу на отримання та перевірку інформації;

– розробка принципово нових технологій для боротьби зі злочинами у сфері інформаційних технологій [1, с. 27].

Аналіз наукових праць у галузі оперативно-розшукової діяльності з питань протидії економічній злочинності та використання оперативними підрозділами правоохоронних органів інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії злочинності дають підстави стверджувати, що основними сучасними проблемами використання інформаційно-телекомунікаційних технологій кримінальною поліцією під час протидії економічним злочинам є такі:

1) недостатня теоретична розробленість проблем використання інформаційно-телекомунікаційних технологій кримінальною поліцією під час протидії економічним злочинам;

2) недосконалість нормативно-правового регулювання використання інформаційно-телекомунікаційних технологій кримінальною поліцією під час протидії економічним злочинам;

3) неефективна організація діяльності підрозділів кримінальної поліції щодо використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам, зокрема під час роботи з негласними працівниками, проведення заходів оперативного (ініціативного) пошуку, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, існуючі на сьогодні проблеми у сфері використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії злочинності (низький рівень їх використання, необізнаність співробітників правоохоронних органів про їх можливість, недостатнє технічне оснащення правоохоронних органів, комплексні проблеми інформатизації) є наслідком недостатньої наукової розробки, а також правових основ їх застосування, у тому числі й під час вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Крім того, недостатньо ефективній організації дієвої протидії злочинній

діяльності в економічній сфері з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій сприяють такі фактори: прогалини у законодавчому забезпеченні правоохоронних органів з протидії використанню Інтернет-мережі у протиправних цілях; недостатня організація міжвідомчої взаємодії зі встановлення конкретних користувачів; недостатня кількість відповідних методик протидії окремим видам економічних злочинів; наявність недостатньої кількості відповідних фахівців та високотехнологічного програмно-пошукового забезпечення в мережі; висока латентність економічних злочинів [2, с. 101].

Вирішення зазначених проблем є можливим лише шляхом вирішення таких основних дослідницьких завдань: визначити інформаційно-телекомунікаційні технології як засоби оперативно-розшукової діяльності; з'ясувати стан та визначити напрями удосконалення правового регулювання використання кримінальною поліцією інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам; з'ясувати структурно-функціональне забезпечення використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам; дослідити організацію роботи з негласними працівниками кримінальної поліції щодо протидії економічним злочинам з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій; дослідити організацію проведення кримінальною поліцією заходів ініціативного (оперативного) пошуку, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам; розробити пропозиції по удосконаленню організації діяльності підрозділів кримінальної поліції щодо протидії економічним злочинам з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Одним із чинників незадовільного стану ефективності використання кримінальною поліцією інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам є недосконалість нормативно-правового регулювання цієї сфери, у тому числі відсутність у чинних нормативно-правових актах прямої вказівки на можливість їх використання.

У зв'язку з цим на підставі аналізу чинних нормативно-правових актів, які регулюють використання кримінальною поліцією інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам, пропонуємо такі напрями удосконалення правової основи цього виду діяльності кримінальною поліцією:

– прийняти закони України «Про протидію економічним злочинам» та «Про моніторинг телекомунікацій»;

– у ч. 2 ст. 9 Закону України «Про телекомунікації» [3] закріпити положення щодо можливості зняття інформації з інформаційно-телекомунікаційних мереж правоохоронними органами з посиланням на конкретні нормативно-правові акти, які дають право здійснювати ці заходи;

– у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4]: надати визначення та перелік оперативно-розшукових заходів, до якого включити та-

кий захід оперативного (ініціативного) пошуку як інформаційно-аналітичне прогнозування; регламентувати здійснення комп'ютерної розвідки;

– прийняти Інструкцію щодо виготовлення несправжніх імітаційних засобів, використання оперативного гардеробу, інформаційно-аналітичні можливості;

– прийняти нормативно-правовий акт МВС України, в якому регламентувати діяльність оперативно-технічних підрозділів Департаменту оперативно-технічних заходів, Департаменту захисту економіки, Департаменту внутрішньої безпеки.

На сьогодні набуває актуальності проблема використання інформаційно-телекомунікаційних технологій підрозділами захисту економіки Національної поліції під час протидії економічним злочинам, у тому числі й під час запобігання цим злочинам. За результатами опитування працівників цих підрозділів визначено, що недостатньо приділяється уваги використанню інформаційно-телекомунікаційних технологій під час запобігання економічним злочинам. Це пояснюється тим, що основні зусилля спрямовані на встановлення осіб, які вже вчинили економічні злочини. Разом з тим запобігання злочинам взагалі та економічним злочинам зокрема є одним із головних завдань діяльності оперативних підрозділів. Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій є перспективним напрямом щодо запобігання економічним злочинам.

Діяльність підрозділів захисту економіки Національної поліції з протидії економічній злочинності складається переважно з негласних засобів і методів, завдяки чому реалізується принцип соціальної справедливості в специфічній галузі правовідносин, оскільки дає змогу максимально забезпечити вчасність, повноту та об'єктивність розслідування, невідворотність покарання, відшкодування завданої державі та громадянам шкоди, виявлення латентних злочинів і притягнення до відповідальності осіб, які їх учинили.

При цьому завдання підрозділів захисту економіки Національної поліції у протидії економічній злочинності, обумовлені їх компетенцією, є дещо специфічними порівняно із завданнями державного управління та економіки, що обґрунтовує необхідність застосування того чи іншого засобу оперативно-розшукової діяльності.

На наш погляд, основними напрямками використання кримінальною поліцією інформаційно-телекомунікаційних технологій під час протидії економічним злочинам у сучасних умовах слід визнати такі:

- 1) як засоби пошуку інформації про злочинну діяльність у сфері економіки;
- 2) як засоби забезпечення проведення заходів оперативного (ініціативного) пошуку, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій;
- 3) як засоби для передачі інформації джерел інформації працівникам кримінальної поліції.

Висновки. Аналіз сучасного стану наукової розробки проблем використання інформаційно-телекомунікаційних технологій кримінальною поліцією під час протидії економічним злочинам дають підстави стверджувати, що на сьогодні відсутні комплексні монографічні дослідження із зазначеної про-

блематики, які відповідала б вимогам сучасності. Незважаючи на вагомий внесок науковців у галузі оперативно-розшукової діяльності в розробку зазначеної проблеми, питання використання інформаційно-телекомунікаційних технологій кримінальною поліцією під час протидії економічним злочинам є недостатньо розробленими.

На сьогодні винятково важливого значення набуває вдосконалення організаційно-тактичних напрямів діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції в частині використання інформаційно-телекомунікаційних технологій. Адже від правильного вирішення організаційних завдань залежить найбільш ефективне комплексне застосування цих можливостей під час виявлення та запобігання економічним злочинам.

Бібліографічні посилання

1. Вязовец Р. Н. Использование информационных технологий в оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Р.Н. Вязовец. – М. : ВНИИ МВД РФ, 2010. – 31 с.

2. Тишлек Д. П. Комп'ютерна розвідка як один із пріоритетних напрямів протидії економічним злочинам / Д. П. Тишлек // Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України : матеріали науково-практичного семінару (Дніпро, 25 листопада 2016 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – С. 101–102.

3. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // ВВР України – 2004. – № 12. – Ст. 155 (із змінами та доп.).

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 // ВВР України. – 1992. – № 22. – Ст. 303 (із змінами та доп.).

Тышлек Д.П. Использование информационно-телекоммуникационных технологий при противодействии экономическим преступлениям: проблемы теории и практики. Определены основные теоретические и практические проблемы использования информационно-телекоммуникационных технологий во время противодействия экономическим преступлениям и предложены некоторые пути их решения.

Ключевые слова: экономические преступления, информационно-телекоммуникационные технологии, оперативно-розыскная деятельность, оперативные подразделения.

Tyshlek D.P. The use of information and telecommunication technologies in combating economic crimes: problems of theory and practice. The article outlines the main theoretical and practical problems of use of information and telecommunication technologies in counteracting economic crimes and some ways of their solution have been proposed.

It has been determined that the main modern problems of using information and telecommunication technologies by criminal police during counteraction to economic crimes are: insufficient theoretical development of problems of use of information and telecommunication technologies by criminal police during counteraction to economic crimes; imperfection of regulatory and legal regulation of the use of information and telecommunication technologies by the criminal police during counteraction to economic crimes; Ineffective organization of the activities of criminal police units in the use of information and telecommunication technologies in countering economic crimes.

Keywords: economic crimes, information and telecommunication technologies, operative-search activities, operational units.

Надійшла до редакції 21.04.2017